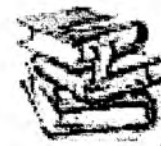

86. Дорошенко Д. Гетьман Петро Дорошенко : огляд його життя і політичної діяльності... – С. 140.
87. Там само. – С. 141.
88. Літопис Самовидця... – С. 103.
89. Яворницький Д. Іван Сірко... – С. 77.
90. Котляр М. Ф. Історія в життєписах / М. Ф. Котляр, В. А. Смолій. – К. : Час, 1994. – С. 242–254.
91. Дорошенко Д. І. Нарис історії України : у 2 т... – С. 78.
92. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України... – С. 386–387.
93. История Польши : в 3 т. Т. 1 / под ред. В. Д. Королюка [и др.]. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – С. 277.
94. Глинський М. П. Підгайці. Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська обл. / М. П. Глинський. – К. : Голов. редакція УРЕ, Ін-т історії АН УРСР, 1973. – С. 111.
95. Радянська енциклопедія історії України. Т. 3. – Підгайці... – С. 389.
96. Сенкевич Г. Собрание сочинений : в 9 т. Т. 5 : Пан Володыєвский : роман / Г. Сенкевич ; пер. с пол. – М. : Худож. лит., 1984. – 423 с.
97. Balinski M., Lipinski T. Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym... – S. 709; Czolowski A. Przegląd i zabytki województwa tarnopolskiego / A. Czolowski, B. Janusz. – Tarnopol, 1926. – S. 32–33; Przewodnik po województwie tarnopolskiem z mapą. – Tarnopol, 1928. – S. 62; Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. VIII... – S. 385–386; Niedzwiecki M. Powiat podhajecki pod względem geograficznym, statystycznym, historycznym... – S. 129.
98. Ostrowski J. K. Kosciół parafialny P. W. Sw. Trojcy w Podhajcach / Jan K. Ostrowski // Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej. T. 4 : Kosciół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego. – Kraków, 1996. – S. 141–162.
99. История Русов Георгия Кониского... – С. 222–224.
100. Шевчук В. Козацька держава : етюди до історії українського державотворення... – С. 200; Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI–XVIII ст... – С. 108.
101. Бойко О. Історія України : запитання і відповіді / О. Бойко. – К. : Академія, 1997. – С. 96–99.
102. Субтельний О. Україна : історія... – С. 135.
103. Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI–XVIII ст... – С. 323–324 с.
104. Там само. – С. 323–324.
105. Котляр М. Ф., Смолій В. А. Історія в життєписах... – С. 242–254.
106. Котляр М. Шляхами віків : довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1993. – С. 76, 77, 307.
107. Полонська-Василенко Н. Історія України... – С. 43.
108. Яворницький Д. Іван Сірко... – С. 77.
109. Історія українського війська... – С. 163–164.
110. Котляр М. Ф., Смолій В. А. Історія в життєписах... – С. 242–254.
111. Крип'якевич І. Історія України... – С. 226.
112. Грушевський М. Ілюстрована історія України. [Репринт. вид. 1913 р.] / М. Грушевський. – К. : ІСЕ-Україна : журн. "Радуга", 1990. – 524 с.
113. Антонович В. Петро Дорошенко... – С. 192.
114. Krolinski K. Kolebka wielkiej slawy. Podhaice / K. Krolinski. – Lwow, 1910. – S. 22–23.
115. Ostrowski J. K. Kosciół parafialny P. W. Sw. Trojcy w Podhajcach / Jan K. Ostrowski. – S. 144.
116. Przewodnik po województwie tarnopolskiem z mapą... – S. 62; Czolowski A., Janusz B. Przegląd i zabytki województwa tarnopolskiego... – S. 32–33; Rakowski G. Przewodnik po Ukrainie Zachodniej. Cz. II : podole. – Pruszków, 2006. – S. 287–295.
117. Наливайко Д. Козацька християнська республіка / Д. Наливайко. – К. : Дніпро. – 1992. – С. 294–295.
118. Будзиновский В. Під одну булаву / В. Будзиновский. – Л., 1920.
119. Будзиновский В. Під одну булаву / В. Будзиновский. – Нью-Йорк : Говерля, 1956. – 122 с.

On the basis of the historiographical investigations of Ukrainian and Polish authors and published sources of information analysis an attempt is made to find out the little known aspects of the joint Cosack- Tatar march into the Galitsia and the battle near the town of Pidhaitsi on the 6-19th of October 1667. In the survey the reasons which caused the choice of Pidhaitsi as the battle place are analyzed, the course of the military operations is traced, the correlation of forces and the number of casualties is made more precise, the other factors which caused the Petro Doroshenko 's battle defeat and its consequences are mentioned, that helps to fill an essential gap in studies of the tragic period of the Ruin in modern Ukrainian historiography and historical regional ethnography.

Key words: a battle, the Cosacks, the Tatars, Rzecz Pospolita, Galitsia, Pidhaitsi, Petro Doroshenko.

УДК 321.1 (477.8)

ББК 63.3 (4 Укр: 4 П)

Іван МОНОЛАТІЙ

ЕТНОПОЛІТИЧНА ПОВЕДІНКА УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються особливості етнополітичної поведінки українців Галичини і Буковини кінця ХІХ – початку ХХ ст. Аналізуються фактори й механізми політичної участі, ставлення і/або (не)сприйняття етнічними меншинами західноукраїнських земель нації-держави, позиціонування етнічної більшості регіону у виборах і діяльності в представницьких органах влади.

Ключові слова: етнополітична поведінка, етнічна більшість, політичні партії, виборчі кампанії, Галичина, Буковина, Австро-Угорщина.

Політична поведінка етнонаціональних спільнот західноукраїнських земель в умовах транзитивного часу позначена амплітудою коливань від активної участі в етнічних рухах або, навпаки, протиставленням владі чи інертного споглядання за інституалізацією в Галичині й на Буковині етнополітичних організмів. Відтак інструментом внутрішньогрупової інтеграції виступали партії, що постали в середовищі титульних (домінантних) етносів й обстоювали інтереси нації-держави, а інші, які об'єднували етнофорів із числа етнічних меншин, – захищали від їхнього диктату.

З одного боку, в атмосфері зростаючої політичної самосвідомості етнофорів діяльність етнічних партій спрямовувалася на реалізацію конкретних політичних завдань, з другого – була результатом суспільних реалій західноукраїнської етнополітичної сфери. Діяльність етнічних партій, які артикулювали етногрупові інтереси й стратегії їх захисту, відобразила політизацію “ми”-переживань. Сюди додався й нонконформізм у захисті прав “своїх”, що спричинювало превалювання в інтеракціонізмі етнонаціональних спільнот суперечностей і конфліктів. Адже в умовах етнізації політики й міжетнічних суперечностей у досліджуваному хронотопі це зумовило функціональну роль етнічних партій як конфліктних груп. В умовах усвідомлення етнофорами власної етнічної самотності, формування їх етнічних рухів, а отже, політичної ідентифікації на засадах етнічності, доцільним є вивчення особливостей поведінки етнофорів-українців Галичини й Буковини кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Корпус праць, в яких сучасні вчені пропонують відповідь на визначену в назві статті проблему, сформований сучасними українськими істориками – О.Решетом, М.Кугутяком, О.Добржанським, О.Жерноклєєвим, І.Райківським, І.Гураком, О.Аркушею.

Відаючи належне науковцям, які доволі детально аналізують зародження й діяльність політичних партій етнічної більшості регіону, зауважимо, що поза їхньою увагою залишилося вивчення особливостей політичної поведінки етнофорів-українців в їх етнополітичному прочитанні. Стосовно ж виокремлення проблеми політологами в її поліпредметному баченні (політичному дистанціюванні фігурантів міжетнічної взаємодії в межах політичних таборів у цілому і політичних партій галицьких і буковинських українців, еволюції стратегій інтеракціонізму груп, етнополітичної мобілізації тощо), доводиться визнати, що в хронотопі Галичини і Буковини в складі Австро-Угорщини ця проблема ними фактично не досліджується.

Оскільки в транзитивний період 1867–1914 рр. етнічні спільноти Галичини й Буковини починають перетворюватися в етнонації й виходити на політичну арену з метою захисту своїх групових прав, то, очевидно, важливо, по-перше, простежити еволюцію етнополітичної поведінки українців, і, по-друге, з'ясувати основні засади їхніх політичних програм, які врегульовували інтереси етнонації.

Використовуючи позицію речників “етніцистської позиції”, можна припустити, що фактор етнічності слугував перманентним імпульсом “мобілізації групи за інтересом”¹, а отже, визначав її пріоритети й, відповідно, етнополітичну поведінку на західноукраїнських землях у межах Габсбурзької монархії². Її слід розуміти як превалюючі поведінкові (здебільшого –

захисні) форми реакції-відповіді певної етнонаціональної спільноти на соціальну реальність, зовнішні щодо неї виклики з метою охорони групових інтересів і суспільних цінностей³.

У реаліях транзитивного часу й конкуренції за здобуття/гарантування етнічних і громадянських прав, захист культурних ресурсів (мови і освіти), запровадження територіальної автономії та боротьбу за виборчу реформу стали значимими компонентами етнополітичної поведінки українців. До того ж, безпосереднім каталізатором для формування їх політичної поведінки була наступальна стратегія крайової влади в Галичині, що підтверджує міркування про поведінку рівно- й різностатусних груп, як один із каталізаторів майбутнього етнічного конфлікту⁴.

У першому компоненті етнополітичної поведінки – позиції українців здобути оптимальні умови для захисту культурних ресурсів етнічності зосереджувалися вимоги надання статусу офіційної мови й українізації освіти. Адже боротьба за рідну школу й мову стала важливим етапом формування етнічної свідомості та самовизначення українців у полікультурному просторі⁵. Для етнічної більшості західноукраїнських земель мова була маркером особливої групової солідарності й водночас – мірилом нелояльності до пануючих політичних режимів⁶.

Оскільки боротьба за державні права української мови велася, щонайменше, з часу започаткування діяльності Галицького крайового сейму й мала різні практичні форми (запровадження в галицьких школах українського фонетичного правопису, українізація Академічної гімназії у Львові, змагання за українську гімназію в Перемишлі і т. д. аж до озвучення питання про відкриття Українського університету у Львові), то однією з найголовніших вимог політичних сил було визнання прав української мови нарівні з польською та німецькою⁷.

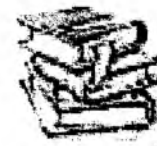
Поява вимоги забезпечення рівноправності української мови засвідчила функціонування механізму “ми”-почуттів. У центрі тодішнього лінгвістичного протистояння опинився університет у Львові. Апогеєм етнополітичної поведінки стала сецесія, до якої вдалися українські студенти вперше 3 грудня 1901 р.⁸ У даному випадку очевидним є зв'язок між етнополітичною поведінкою фігурантів міжетнічного інтеракціонізму та їх лінгвістичним націоналізмом. Його основу склав рух від культурної єдності до єдності політичної, також ідея єдності мови⁹. Ізраїльський учений Я.Ландау трактує цей вид націоналізму як “позицію, яку займають індивідууми або групи, *за* або *проти* (курсив наш. – І.М.) лінгвістичного оточення в країні свого проживання чи у власній країні, якщо така є”¹⁰.

Другий значимий компонент етнополітичної поведінки українців на зламі XIX–XX століть складала боротьба за запровадження національно-територіальної автономії для Галичини й Буковини в рамках Габсбурзької монархії. Головною ознакою цієї боротьби були легітимні методи – діяльність політичних партій і громадських організацій, використання парламентської і сеймової трибун, організація віч, маніфестацій, страйків тощо.

Вимогу запровадження територіальної автономії включили до своїх партійних програм дві основні партії етнічної більшості – Русько-українська радикальна партія та Українська народно-демократична партія, а отже, перетворили її у свою політичну максиму¹¹. 29 грудня 1895 р. вимогу автономізму оприлюднила програма Української радикальної партії, прийнята на IV з'їзді партії: “... русько-українська партія радикальна... стремить до утворення окремої руської політичної території з руських частей Галичини і Буковини з якнайширшою автономією”¹².

Цією заявою, фактично, уперше масовим політичним рухом етнічної більшості краю було оприлюднено вимогу запровадження територіальної автономії для галицьких і буковинських українців у рамках Австро-Угорщини.

Детермінантою активності українців-галичан стали антипольські настрої¹³, які, у свою чергу, розширили спектр каталізаторів етнополітичної мобілізації та корелянт характеру етнополітичної поведінки загалом. Як зауважував М.Лозинський, “польське політичне панування в Галичині могло тільки впливати на те, в яких розмірах може український народ користуватися національною рівноправністю. Поляки намагалися звести їх до мінімуму, а українці боролися за їх розширення. Та боротьба і творить зміст польсько-українських відносин в Галичині. Завдяки конституційному устрою боротьба не була безуспішною”¹⁴.

З особливою контрастністю це демонстрували виборчі кампанії до центральних і місцевих законодавчих органів¹⁵. Приміром, виступаючи за реорганізацію дуалістичної імперії на підставі автономії народів, які входять до її складу, і вимагаючи “кождому народови... право рішати у всіх культурних і національних справах...”, українські парламентарі в заяві від 15 серпня 1903 р. маніфестували: “... іменем цілого народу руського горячо і рішучо протистуємо против... проектови відокремішення Галичини зглядно Буковини, і самостійного їх устрою на основі автономії країв...”¹⁶.

Хоча табір прибічників автономістського розв'язання українського питання в Австро-Угорщині почав формуватися ще в період виникнення перших масових політичних партій, а позиції етнічних лідерів щодо вирішення цієї проблеми були оприлюднені вже наприкінці XIX ст., питання національно-персональної автономії для західних українців залишалось одним із каменів спотикання у важкому й суперечливому процесі українсько-польського порозуміння. Тому слід визнати відсутність помітних успіхів у реалізації українцями автономістської стратегії, яка, з одного боку, давала можливість широкої легальної боротьби за свої права, а з другого – спричинила українсько-польське протистояння за здобуття політичного контролю в Галичині. Воно супроводжувалось етнополітичною мобілізацією конкуруючих сторін, яка в майбутньому призвела до їх міжетнічного конфлікту. Можна припустити, що в досліджуваний період правова система Австро-Угорщини не передбачала національно-територіальної автономії як такої або, керуючись відсутністю такої норми, не допускала існування подібних утворень. На нашу думку, це додатково свідчило про те, що етнополітика держави виступала одним із коригуючих факторів етнополітичної поведінки.

Прагнення українців і поляків витворити в Галичині міні-модель для майбутньої національної держави робило неминучим зіткнення інтересів, а з іншого боку – утверджувало розуміння необхідності їх узгодження. Саме тому третім компонентом етнополітичної поведінки українців стала поведінка електоральна, зокрема боротьба за виборчу реформу в Австро-Угорщині.

Приклад цього – тогочасні заяви українських і польських етнічних лідерів. Так, 25 вересня 1888 р. народова газета “Діло” надрукувала відозву українських сеймових послів “До Русинів галицької землі!” із закликом на “всенародне віче”. У ній, зокрема, зазначалося: “На землі Данила, прилученій до австрійської монархії, яко край руський, обдарені рівною з другими (народами. – І.М.) конституцією, – ми чуємо в школах, уряді і суді чужий язик, видимо на всіх вищих становищах чужих людей, в раді державній і в соймі краєвім чужі пишуть для нас устави, чужі втискаються навіть до нашої церкви, чужі в значній частині користають з нашої праці”¹⁷. В іншому тексті, написаному у 1890-х рр. невідомим автором-поляком, читаємо: “Порятунок не у Києві, не в Москві чи Петербурзі, а лише у Львові. Поєднання з Руссю визволить не тільки цей маленький закуток Русі, але цілий простір від Буга до Дніпра... У політиках двох національностей у Львові спочиває наш порятунок, бо ми – від Буга до Дніпра – є жертвами львівських недовомленостей”¹⁸.

Черговим етапом у загостренні українсько-польських взаємин стали вибори 1895 р., а українська сеймова репрезентація, сформована в результаті виборів, не стала адекватним відображенням розстановки політичних сил у крайовому суспільстві¹⁹. Саме тоді й закінчилася, за визначенням тогочасних галицьких політиків, “столітня доба наївної віри в доброго цисаря”. Згодом Є.Олесницький напише: “Того почування, що його я тоді зазнав, не в силі я представити. Я не розумів досі тої гіркої розпуки, тої скаженої злості, яка мене тоді опанувала на цей вид безконечної неправди, безправства, нечуваного насильства, яке в моїх очах тут довершили на моїм народі. Це почув я і цього зазнав я щойно дня 25 вересня 1895 р. під час Баденівських виборів. І це чули ми всі. Я бачив, як старі сиві селяни плакали як діти... І це піднімало мою злість і розпуку, викликавало в мене докори проти нас самих, що в такій хвилині вміємо лиш плакати. <...> По цих виборах і по масовій депутації до цисаря... мусили собі всі наші земляки сказати, що в Австрії нема для нашого народу ніякої будучності, ні ніякої надії. Давні почування «тирольців Сходу» вигасли зовсім. Вони від цього року належать вже до історії”²⁰.

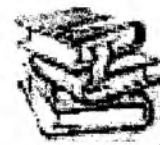
Тому подальшу внутрісеймову обстановку можна розглядати як позицію неучасті етнічної більшості через прояви сецесії та обструкцій. Зокрема, сьома каденція Галицького крайового сейму завершилася резонансним покладенням мандатів усіх українських послів, знаменуючи посилення українсько-польської конфронтації²¹. Причини сецесії 1901 р. проголосив О.Барвінський 8 липня 1901 р.: «Від 1883 року виступають руські послы соймові з домаганнями поступенного заспокоювання культурно-національних, економічних і політичних потреб руського народа. Домагання їх на тім полі були завжди мінімальні і обмежалися до найконечніших і найбільше пекучих потреб... Интерпеляції до ц[ісарсько] к[оролівського] правительства, дотикаючи найважніших і найжизненніших справ політичних і кривд руського народа... остави без відповіді... заявляємо, що руські послы дальшої участі в соймових обрадах брати не можуть»²².

Невипадково вже з 1907 р. боротьба довкола сеймової реформи стала центральним політичним питанням у Галичині. Для лідерів етнічної більшості краю саме виборча реформа була засобом утвердження українських етнонаціональних інтересів. Народний комітет Української народно-демократичної партії в заяві від 27 жовтня 1910 р., зокрема, стверджував: «... зріст національної свідомості наших народних мас і демократизація австрійського парламенту причини ся до зросту нашої політичної сили і значіння в державі... се власне заставило дотеперішніх польських верховодів краю напружити всі сили, щоб тільки вдержати на далі польське панованє на Галицькій Русі. ... Домагаємо ся загального, рівного, безпосередного і тайного виборчого права до сойму!»²³.

Інша відозва – Українсько-руського сеймового клубу – від 18 листопада 1910 р. стверджувала, що акції українців-обструкціоністів спрямовані «... не в своїм інтересі, ані в інтересі одної класи чи одної лише часті населеня... але в інтересі всего тяжко покривдженого і заневоленого руського народу в Галичині та в інтересі всего працюючого люду в краю без ріжниць народности. <...> Нехай вороги справедливої виборчої реформи будуть свідомі сего, що весь наш нарід готов на найбільші жертви в борбі о участь в кермі краєвих справ!»²⁴.

У кінцевому підсумку обструкція та висунення вимог реформування виборчої системи сприяли згуртуванню більшості українських політичних сил. У липні 1911 р. відбулася спільна нарада Народного комітету й новообраних послів до рейхсрату, на якій було прийнято рішення про створення української парламентарної репрезентації у Відні з послів від Української народно-демократичної партії та Української радикальної партії, а також українських делегатів із Буковини. Пізніше з числа українських депутатів цих трьох груп сформовано Український парламентарний союз. Його головні вимоги зводилися до розв'язання проблеми виборчої реформи до Галицького сейму. Члени Українського парламентарного союзу стверджували, що реформа виборчої системи – це головна справа національно-політичного значення, позитивне вирішення якої мало б створити для галицьких українців міцну політичну основу для подальшого національного розвитку та реалізації різних конкретних вимог культурного й економічного характеру. Інше ключове питання – створення українського університету у Львові. Оскільки без української обструкції ці вимоги задовольнити було неможливо, робота сейму у Львові була паралізована²⁵. Тільки наприкінці листопада 1913 р. Український парламентський клуб погодився на скликання Галицького крайового сейму виключно для полагодження виборчої реформи²⁶.

В іншій площині проходила участь етнічної більшості Буковини у виборчих кампаніях до Буковинського крайового сейму. З 1861 і до 1890 рр. останні, фактично, для буковинських українців закінчувалися, так і не почавшись: якщо від селянської курії й обиралися депутати-українці, то якоїсь активної участі, а тим більше впливу на прийняття рішень через свою непередготовленість вони не мали²⁷. Узнаки давалась активність електорату, яка дає підстави твердити, що в умовах низького рівня етнополітичної свідомості українців-буковинців держава повинна була легітимізуватися не тільки в очах етнічних меншин, але й частини титульного етносу²⁸. Так, львівська газета «Діло» 30 червня 1884 р. писала: «На Буковині стоїть кожодчасне правительство крепкою ногою і зовсім не має потреби боятися, чтобы выборы выпали, борони Боже, не так, як воно бажає. При низькому ступені просвіти народних мас, при недостатці національного виховання і самопізнання у найчисельнішої народности, замешкуючої Буковини,

у русинів, при виплеканому захожими німцями незвичайнім самоотвердженню великої часті населення Буковини в користь австрійської ультра-лояльності – годі і сподіватися, щоб Буковина могла представляти таку арену боротьби виборчої, яку представляють другі краї коронні»²⁹.

Аналогічною була й ситуація щодо виборів до рейхсрату в 1880-х рр., яку описувала газета «Буковина»: «Люди, звичайно, кажуть: «Та що ми маємо з посла, або ми знаємо, що такий посол в раді державній у Відні робить? От коби хоч дав за голос добре слово та сивуху почастував, – то уже не жаль за нього голосувати!». І вправді, за сивуху, жменю тютюну і шматок ковбаси продають наші люди свої голоси дідицям та чужим людям, а наша народна справа на тому гірко терпить»³⁰.

Тільки 1890 р. після відповідно проведеної передвиборчої кампанії до Буковинського крайового сейму українці отримали три місця. Газета «Буковина», повідомляючи про це, писала: «... Через сю номінацію признало наше центральне правительство доперла по 30 роках конституційного правління в перший раз офіційально, що руському народови припало мати в крайовій репрезентації на Буковині по крайній мірі друге місце. З признання того слідує, що центральне правительство пізнало вже конечну потребу числитися із руським народом на Буковині яко з політичним фактором австрійської держави»³¹. Як бачимо, у час інституціоналізації українського етнополітичного організму на Буковині, первинним з-поміж його пріоритетів стало завдання формалізації поля легітимної діяльності політичних акторів. Предметом вибору останніх стала тріада: етнократія, гармонізація міжетнічної взаємодії та формування поліетнічної політичної нації, подвійної ідентичності етнічних меншин.

Отже, боротьба етнічної більшості за зміну виборчої системи проходила в контексті внутрішньої біфуркації українців і тих представників групи, що презентували нонконформістсько-захисну етнополітичну поведінку. Визначальний фактор, що вплинув на її характер, – наявність претензій на здобуття дефіцитних ресурсів – території і влади. Прагнення на встановлення політичного контролю в Галичині українців, із одного боку, і поляків – з другого, призвели до їх статусно-рольового конфлікту.

На нашу думку, визначальний фактор, що вплинув на характер етнополітичної поведінки груп у час еволюції ідентитів, – це наявність/відсутність їх претензій на здобуття дефіцитних ресурсів, зокрема влади. Політична поведінка етнофорів із числа етнонацій позначена амплітудою коливань від активної участі в етнічних рухах або навпаки, протиставлення новій владі чи інертного споглядання за інституціоналізацією на західноукраїнських землях нового етнополітичного організму. Для дисперсних етнічних меншин, які демонстрували здебільшого інтеграційну етнополітичну поведінку, транзитивний стан став часовим простором для адаптації в нових суспільно-політичних реаліях. Тому характер етноповедінки за критерієм домінуючих на груповому рівні тенденцій визначався превалюючими формами реакції-відповіді етнонаціональних спільнот на зовнішні щодо них виклики з метою охорони групових інтересів і цінностей.

Характер міжетнічної взаємодії рівностатусних етнонаціональних спільнот коригувався фактором розбіжностей інтересів українців та імміграційних меншин, їх взаємних реакцій на спроби одного із суб'єктів міжетнічної взаємодії досягти цілей, які суперечать інтересам інших підпорядкованих груп, а також (не)готовності останніх або їхніх представників захищати «вони»-інтереси. Значимим було й політичне позиціонування дисперсних спільнот, яке зумовлювало характер реакції автохтонної етнічної більшості західноукраїнських земель.

Реалізації або усталенню співпраці рівностатусних груп перешкождали об'єктивні й суб'єктивні причини. З-поміж комплексу перших – природне превалювання в етногруповій свідомості «ми»-інтересів і, як наслідок, – неготовність більшості етнофорів-«своїх» здійснювати поступки на користь «чужих», перманентність патових для дисперсних етнічних меншин ситуацій вибору, коли їх лояльності щодо себе одночасно домагалися як поляки, так і українці. Серед суб'єктивних причин – відсутність агрегованої політичними акторами етнічних меншин платформи комплексного врегулювання їхніх проблем, політичної волі імміграційних спільнот щодо підтримки справедливих вимог етнічної більшості регіону й тієї політичної культури, яка б урахувала наслідки двостороннього партнерства для третьої сторони.

Значимим елементом, який гальванізує ціннісні суперечності між різностатусними етнонаціональними спільнотами, є мова. Намагання підпорядкованих груп захистити цей вагомий культурний ресурс стали одним із каталізаторів їхньої етнополітичної мобілізації. Така тенденція яскраво відобразилася в боротьбі етнічних меншин за школу з рідними для них мовами навчання й тими суспільними цінностями, які б відповідали їхнім “ми”-інтересам. Вона доповнилася вимогами збільшити кількість закладів освіти, що фінансувалися б із державного бюджету, розширення можливостей етнічних меншин у здобутті середньої, професійної та вищої освіти.

Отже, конкуренція етнонаціоналізмів, що виникла внаслідок захисту етнічними меншинами своїх культурних ресурсів – намагання зберегти простір соціокультурної дистанції, з одного боку, і спроб влади зруйнувати її шляхом нав’язування “чужим” “ми”-цінностей, з другого, визначила латентну сутність ціннісних суперечностей і конфліктів між різнопорядковими етнічними суб’єктами взаємодії.

1. Майборода А. Н. Теория этнополитики в западном обществоведении: структура и принципы исследования / А. Н. Майборода. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 17.
2. Горовиц Д. Л. Структура и стратегия этнического конфликта / Дональд Л. Горовиц // Власть. – 2007. – № 6. – С. 37, 38.
3. Гон М. Особливості міжетнічної взаємодії в контексті політичних процесів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період : монографія / Максим Гон. – Рівне : Волинські обереги, 2006. – С. 359.
4. Горовиц Д. Л. Структура и стратегия этнического конфликта / Дональд Л. Горовиц // Власть. – 2007. – № 6. – С. 37–38.
5. Интерпеляція посла д-ра Короля и товаришъвъ до Ёго Ексцеленції п. Міністра Справедливости въ справѣ непризнаваня рускои мови зо стороны ц.к. судовъ и прокураторій в Галичинѣ // Діло. – 1901. – 25 мая (7 червня). – С. 1–2.
6. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Лариса Нагорна. – К. : ІПіЕНД, 2002. – С. 345.
7. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 рр. : (нарис з історії українського парламентаризму) / Ігор Чорновол. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2002. – С. 145, 172.
8. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / Кость Левицький. – Л. : Накладом власним з друкарні оо. Василіян у Жовкві, 1926. – С. 358.
9. Андерсон Б. Західний націоналізм і східний націоналізм: чи є між ними різниця? / Бенедикт Андерсон // І. – 2003. – Ч. 28 : Волинь 1943. Боротьба за землю. – С. 238; Калхун К. Націоналізм / пер. с англ. ; Крэйг Калухун. – М. : Издательский дом “Территория будущего”, 2006. – С. 146.
10. Майборода А. Н. Теория этнополитики в западном обществоведении: структура и принципы исследования. / А. Н. Майборода. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 48.
11. Історія українських політичних партій. Кінець XIX ст. – 1917 р. : хрестоматія-посібник. Ч. 1 / упоряд. Б. І. Корольов, І. С. Михальський. – К. : В-во Європейського університету, 2003. – С. 18, 168; Народна програма // Діло. – 1899. – 16 (28) грудня. – С. 1.
12. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / Кость Левицький. – Л. : Накладом власним з друкарні оо. Василіян у Жовкві, 1926. – С. 294.
13. Проти польського віцекоролівства в Галичині // Діло. – 1912. – 20 (7) січня. – С. 1.
14. Лозинський М. Галичина в життю України / Михайло Лозинський. – Відень : Видання Союза визволення України, 1916. – С. 18.
15. Цющора Т. Б. Боротьба українців у Віденському парламента за загальне виборче право і національну автономію / Т. Б. Цющора // Український історик. – 1980. – № 1–4 (65–68). – С. 41.
16. Заява руских послів // Руслан. – 1903. – 8 (21) серпня. – С. 1.
17. До Русинів галицької землі // Діло. – 1888. – 13 (25) верес. – С. 1.
18. Аркуша О. Галицький сейм. Виборчі кампанії 1889 і 1896 рр. / Олена Аркуша. – Л. : НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича, 1996. – С. 5.
19. Законы, решения и протоколы заседаний Галицийского краевого сейма, присланные к сведению. 1891 г., 25.11. – 21.12.1895 г. – Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). Ф. 3, оп. 1, спр. 5689, арк. 94, 105 зв.; Звернення, декларації, листи та інші документи про діяльність Ю. Романчука як голови об’єднаного українського депутатського клубу в австрійському парламенті. 1890–1923 рр. – Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 382, оп. 1, спр. 1, арк. 21.

20. Олесницький Є. Сторінки з мого життя. Друга ч. (1890–1897 рр.) / Євген Олесницький. – Л. : Накладом видавничої спілки “Діло”, 1935. – С. 78, 115.
21. Tomczyk R. Radykałowie i socjaldemokraci. Miejsce i rola lewicy w ukraińskim obozie narodowym w Galicji 1890–1914 / Ryszard Tomczyk. – Szczecin : ZAPOL, 2007. – S. 480–481, 492, 502–503.
22. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 рр. (нарис з історії українського парламентаризму) / Ігор Чорновол. – Л. : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2002. – С. 224–225.
23. Русини Галицької Землі! // Діло. – 1910. – 27 (14) жовт. – С. 1.
24. До Русинів Галицької Землі! // Діло. – 1910. – 22 (9) лист. – С. 1.
25. Плекан Ю. Боротьба за реформу виборчого законодавства до Австрійського парламенту та Галицького сейму (кінець XIX – початок XX ст.) : монографія / Юрій Плекан. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2008. – С. 122, 123; Tomczyk R. Radykałowie i socjaldemokraci. Miejsce i rola lewicy w ukraińskim obozie narodowym w Galicji 1890–1914 / Ryszard Tomczyk. – Szczecin : ZAPOL, 2007. – S. 501–503.
26. Ibidem. – S. 552–560.
27. Матеріали по проведенню виборів в ландтаг Буковини. Приказы, списки, объявления, переписка и др. 27.02.1892 – 07.04.1893 гг. – ДАЧО. – Ф. 3, оп. 1, спр. 5832, арк. 225–231, 238.
28. Императорское послание Ландтагу Буковины. 25.12.1898 г. – ДАЧО. – Ф. 3, оп. 1, спр. 7328, арк. 2–5.
29. Добржанський О. В. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. / О. В. Добржанський. – Чернівці : Золоті литаври, 1999. – С. 192–193.
30. Там само. – С. 193.
31. Никифорак М. В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.) / М. В. Никифорак. – Чернівці : Рута, 2004. – С. 156–157.

This article discusses the features of the ethno-political behavior of Ukrainians of Galicia and Bukovina late XIX – early XX centuries. Factors and mechanisms of political participation, relation and/or (not) perception of West-Ukrainian lands of nation-state ethnic minorities are analyzed, their positioning in elections and activity at the representative organs of power.

Key words: *ethno-political behavior, ethnic majority, political parties, election campaigns, Galicia, Bukovina, Austria-Hungary.*